

BULLETIN OF ECONOMIC THEORY AND ANALYSIS

Journal homepage: <http://www.betajournals.org>

Misafirlikten İkinci Sınıf İşçiliğe: Türkiyeli ve Suriyeli İşçiler Arasında Ücret Ayrımcılığı

Mustafa KAHVECİ <https://orcid.org/0000-0001-5053-2230>

To cite this article: Kahveci, M. (2019). Misafirlikten İkinci Sınıf İşçiliğe: Türkiyeli ve Suriyeli İşçiler Arasında Ücret Ayrımcılığı. *Bulletin of Economic Theory and Analysis*, 4(2), 97-118.

Received: 09 Apr 2019

Accepted: 10 Nov 2019

Published online: 01 Dec 2019

©All right reserved

Bulletin of Economic Theory and Analysis

Volume IV, Issue 2, pp. 97-118, 2019

<http://www.betajournals.org>

Original Article / Araştırma Makalesi

Received / Alınma: 09.04.2019 Accepted / Kabul: 10.11.2019

Misafirlikten İkinci Sınıf İşçiliğe: Türkiyeli ve Suriyeli İşçiler Arasında Ücret Ayrımcılığı

Mustafa KAHVECİ^a

^aDr., Arş. Gör., İstanbul Üniversitesi, SBF, Maliye Bölümü, İstanbul, TÜRKİYE <https://orcid.org/0000-0001-5053-2230>

ÖZ

Göçmenlerin emek piyasalarına dâhil olurken ücretlerin düşük, esnekliğin en yoğun ve kalifiye eleman ihtiyacının en az olduğu emek-yoğun sektörlere yönelmek zorunda kaldıkları açıktır. Suriye’deki iç savaşı takiben, sayıları bugün 3 milyona varan Suriyeli sığınmacı hareketinin tabii sonuçlarından biri olarak Türkiye emek piyasasına önemli oranda göçmen emek girişi yaşandığını söylemek mümkündür. Bu çalışma, nicel olarak en fazla Suriyeli sığınmacı barındıran İstanbul ölçeğinde, enformelliğin en yaygın olduğu, emek yoğun ve düşük ücrete dayanan bir emek piyasası kompozisyonuna sahip tekstil sektöründeki Türkiyeli ve Suriyeli göçmen işçiler arasındaki ücret ayrımcılığını konu edinmiştir. Bu bağlamda çalışma, Suriyeli sığınmacıların İstanbul ölçeğinde tekstil sektöründe emek piyasasına eklenmelerinin ardından sektördeki ücret ayrımcılığının muhtemel sebeplerini de analiz etmeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler
Ücret Ayrımcılığı,
Beşeri Sermaye
Kuramı, Göç,
Tekstil Sektörü

JEL Kodu
J15, J01, J24

İLETİŞİM Mustafa KAHVECİ ✉ mustafakahveci@hotmail.com 📧 İstanbul Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Maliye Bölümü, İstanbul, TÜRKİYE

* Bu çalışma Dr. Öğr. Üyesi Ertan Erol’un yürütücülüğünde gerçekleştirilen, İstanbul Üniversitesi BAP birimi tarafından desteklenen 52947 numaralı ve “Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’de Emek Piyasasına Etkileri: İstanbul Tekstil Sektörü Örneği ” başlıklı 52947 numaralı proje kapsamında elde edilen verilere dayanmaktadır. Çalışmanın ilk versiyonu 15. Ulusal Sosyal Bilimler Kongresi’nde sunulmuştur. Proje ekibine ve kongre sırasında öneri ve eleştirileri ile çalışmanın son haline katkı yapan katılımcılara müteşekkirim.

From Guest to Second Class Workers: Wage Discrimination among Syrian and Turkish Workers

ABSTRACT

It is clear that immigrants, when participating in labor markets, are forced to turn towards labor-intensive sectors where wages are low, flexibility is the most intensive, and demand for skilled workers is the least. It can be said that the Turkish labor market has experienced a significant immigrant labor input mostly due to the movement of Syrian refugees, with a number of some 3 million today, following the civil war in Syria. Based on Istanbul, Turkey's quantitatively most Syrian refugee-receiving city, this study examines the wage discrimination between native workers and Syrian immigrant workers in the textile sector having a composition of labour intensive, low-wage, and where informality is most common. In this context, the study aims to analyze the wage gap on the textile labor market, and also to examine the possible causes of the wage discrimination in the sector.

Keywords

Wage
Discrimination,
Human Capital
Theory, Migration,
Textile Industry

JEL Classification

J15, J01, J24

1. Giriş

Suriye'deki iç savaşın başlangıcından itibaren Türkiye'ye yönelen, resmi verilere göre 2014 yılından itibaren de sayıları dramatik biçimde artan Suriyeli sığınmacılar konusu, Türkiye'de son yıllarda hem gündelik hayatın, hem siyasetin hem de araştırmacıların temel odak noktalarından biri durumundadır. Konunun farklı yönleri çeşitli düzeylerde tartışılmakta, araştırmalara konu edilmektedir. Bu çalışma konuya cevap bulmayı amaçladığı şu iki soru etrafında yaklaşacaktır: 1) Türkiyeli işçilerle Suriyeli işçiler arasında ücret açığı var mıdır? 2) Türkçe anlama düzeyindeki ilerlemenin Suriyeli işçilerin kazançlar üzerinde etkisi var mıdır?

Bu büyüklükte bir göçmen işçi kitlesi için Türkiye emek piyasası özelinde yeni bir araştırma alanına işaret eden bu soru çerçevesine ilişkin göçmen çeken ülkelerde oldukça zengin bir literatür birikmiştir. Göçmenler ve yerli işçilerin arasındaki ücret açığını inceleyen bütün çalışmalarda ücret açığının varlığını destekleyen bulgulara ulaşılmıştır. Ana akım iktisadın beşeri sermaye kuramı içerisinde ücretlerin açıklayıcısı olarak kullanılan bütün değişkenler kontrol edildikten sonra göçmenler için dezavantajlı bir durumun olduğuna işaret edilmiştir. Dil yeterliliğinin artmasının ise göç ile gelen işçilerin geldikleri ülkenin emek piyasasına entegrasyonunun temel göstergelerinden biri olarak işçilerin kazançları üzerinde olumlu yönde etkide bulunduğu tespit edilmiştir.

Kayıt dışılığın en yaygın olduğu sektörlerden biri olan tekstil üzerinde bu sorulara cevap aramanın, emek piyasasının işçiler bakımından son sığınaklarından biri olan, çalışma saatlerinin uzun ve ücret seviyesinin düşük seyrettiği bir sektörde bile göçmenler aleyhine bu açığın devam edip etmediğini aramak gibi bir motivasyonu vardır.

Bu çalışmada öncelikle ilgili literatürde çeşitli ülke deneyimlerinden ortaklaşan bulgulara yer verilecektir. Literatürün kesişme noktaları etrafında araştırma sorusu tanımlandıktan sonra Türkiye’de tekstil sektörünün yapısına ilişkin araştırmanın bulguları paylaşılacak, ardından ekonometrik model kurulup modelin istatistiki sonuçları ortaya konacaktır. Sonuç kısmında ise yukarıda ifade edilen iki araştırma sorusu ampirik bulgular ışığında tartışılacaktır.

2. Literatür

Literatür değerlendirmesi yapılırken öncelikle göçmenler, mülteciler ve yerli nüfus arasındaki açığını araştıran çalışmalar değerlendirilmiş devamında ise Türkiye’de Suriyeli sığınmacı göçünün ekonomik etkilerini inceleyen çalışmaların bulguları sunulmuştur.

2.1. Göçmenlerle ile Yerli Nüfus Arasındaki Ücret Açığını Araştıran Çalışmalar

Emek piyasasında göçmenler ve yerli çalışanlar arasındaki ücret farklılığını inceleyen literatürde genel olarak göçmenlerin eğitim düzeyleri, iş deneyimleri ve cinsiyetleri kontrol edildiğinde ücretler arasında farklılık olup olmadığı, bunun hem sektörler hem de göçmenlerin geldikleri ülkelere göre nasıl farklılaştığı araştırılmıştır. Türkiye için bu büyüklükte bir sığınmacı akımı yeni bir olgu olmakla birlikte hem mülteciler hem de göçmenlerin emek piyasasındaki kazanç yapısıyla ilgili özellikle Batı Avrupa ülkeleri, ABD ve Kanada’da oldukça yaygın bir literatür bulunmaktadır.

Göç hareketinin temelinde genellikle birincil neden olarak ekonomik şartlar, mültecilikte ise güvenlik vb. gerekçeler belirleyici kabul edildiği için literatürde göçmenler ve mülteciler arasında ayırım yapılmaktadır. Örneğin Chiswick (1979), göç hareketinde ekonomik motivasyonun birincil öneme sahip olmasına karşılık mülteci akımında ekonomik motivasyonunun ikincil belirleyen olduğunu ifade etmektedir. Bu ayırım göçmenler ve mültecilerin emek piyasasına entegrasyon bakımından farklı güçlüklerle karşı karşıya kaldığı tezinden beslenmektedir. Göçmenler yaşadıkları ülkeden ayrılma ve yerleşeceği ülkeyi seçme konusunda asıl irade sahibiyken mülteciler genellikle bu imkândan yoksundur. Mülteciler ülkesinden ayrılmak durumunda kalmıştır ve yaşayacağı yeri seçme şansı oldukça sınırlıdır. Göçmenlerin durumu

ülkelerinden uzaklaşma ayrılma kararı olarak tanımlanırken, mültecilerin ülkelerinden uzaklaştırılmış olduğuna dikkat çekilmektedir (Cohon, 1981). Bu tanımlar ekonomik nedenlerle göç edenlerin göç öncesinde de iktisadi olarak rasyonel kararlar alma, eğitim veya deneyimle vasıf biriktirme, göç edilecek ülkeyi seçebilme, göç sonrasında getirisi en yüksek olacak alanlara yatırım yapma şansına sahip olduğu; bunun aksine mültecilerin beklenmedik bir biçimde ülkelerinden ayrılmak zorunda kaldığı için seçim yapma ve irade kullanma yönünde imkânlarının çok daha kısıtlı olduğu verisinden hareket etmektedir.

Mültecilerin ekonomik adaptasyonu hem hükümetlerin hem araştırmacıların temel araştırma sorularından birisi olmuştur (Kibria 1994; Fix ve Passel 1994; Portes and Stepick 1985; Potocky-Tripodi 2004; Takeda 2000; Waxman 2001). Bu araştırmalarda ayrımcılık ve entegrasyon ölçütü olarak istihdam, vasıf düzeyi, terfi olasılıkları ve kazançlar üzerinde odaklanılırken açıklayıcı değişken olarak ise dil yeterliliği, eğitim düzeyi, göçmen ve/veya mültecilerin göç ettikleri ülke, cinsiyet ve yerleştikleri ülkede geçirilen zaman kullanılmıştır.

Ayrıldıkları ülkede vasıfları ve tecrübeleri ile zihinsel ve sosyal yönden daha iyi statüde olan mültecilerin, vardıkları ülkede vasıflı işe ulaşma ve mevcut-mümkün işlere uyum yönünden daha zor durumda kaldıklarını gösteren çalışmalar, mültecilerle göçmenler arasındaki farklılığın bir başka önemli boyutuna dikkat çekmektedir.). Örneğin Bosna Hersek'ten ayrılmak zorunda kalan mültecilerin yaşadıkları travmanın yerleştikleri ülkelerde vasıflı işlere ulaşmayı ve uyum sağlamayı güçleştirdiğine ilişkin bulgular bu argümanı desteklemektedir. Mesleki olarak aşağıya gidişin mental ve sosyal nedenlerine odaklanılan Finnan (1981)'e göre mesleki olarak aşağıya gidişin mültecilerde daha yoğun olmasının nedeni eğitime dayalı vasıflarının geldikleri ülkeye uyarlanmasındaki güçlüklerdir. Buna ek olarak Gold (1991), mültecilerin emek piyasasına uyumunu güçleştirici faktörlerden birinin de yüz yüze kaldıkları ayrımcılık olduğu sonucuna ulaşmaktadır.

Mültecilerin emek piyasasına entegrasyonunu kolaylaştıran önemli faktörlerden biri geldikleri ülkenin anadiline hakimiyet düzeyleridir. Hispanik erkekler üzerinde çalışan McManus vd (1983), dil yeterliliğinin bu işçilerin kazançlarını açıklayan önemli bir faktör olduğunu bulmuşlardır. Dil yeterliliği konusunda Portes ve Bach (1980) da göçmenlerin geldikleri sıradaki dil yeterliliklerinin ABD'de buldukları sırada İngilizce öğrenmelerinden daha önemli bir faktör olduğunu ileri sürmüşlerdir. Portland'daki mültecilerin ücret ve kazanç yapılarını araştıran

Mamgain ve Collins (2003)'e göre kadınlar ve erkeklerin iş bulma ve kazançlarını belirleyen faktörler farklılaşmaktadır. Erkekler için eğitim istatistiki olarak anlamlı bir değişken olarak öne çıkmazken İngilizce hakimiyetleri ve buldukları bölgedeki emek piyasası deneyimleri anlamlı istatistiki değişkenler olarak kaydedilmiştir. Kadınlar içinse eğitimin en önemli değişken olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte dil yeterliliği, eğitim, deneyim gibi beşeri sermaye modelinin standart değişkenleri kontrol edildikten sonra bölgedeki göçmenler içerisinde payı daha yüksek olan Asyalıların Avrupalılar ve Afrikalılardan daha yüksek kazançlara ulaşabildikleri bulunmuştur. Bu sonuç aynı etnik ağların yeni gelen mültecilerin emek piyasasına dahil olma ve vasfına uygun iş bulmasında yardımcı olduğunu göstermektedir.

ABD'deki mülteciler ve diğer göçmenleri kıyaslayan Connor (2010), mülteciler ve diğer göçmenler arasında bir gelir açığı olduğunu saptamıştır. Bu açığı açıklamakta en önemli değişkenler olarak İngilizce yeterliliği, eğitim düzeyi ve yerleşim yerine işaret eden Connor, aile yapısı (çocuk sayısı, ailenin parçalanmış olup olmaması vb.) ve geçmişte yaşanan travmaların büyüklüğünün de etkili olduğunu gösteren bulgulara ulaşmıştır. ABD'de düşük vasıflı işlerde çalışan göçmenlerin eğitim düzeyinin ücretleri üzerindeki etkisine bakan Hall ve Farkas (2008), göçmenlerin yerli işçilere nazaran yaklaşık % 24 daha az kazandıklarını; Latin kökenli olanlar dışında, göçmenlerin eğitiminin aldıkları ücretler üzerinde pozitif etkisi olduğunu tespit etmişlerdir. Göç ettiği tarihte yaşı genç olanların ve dil yeterliliği daha yüksek olanların kazançlarının daha yüksek olduğu; eğitimin ücret getirisinin Meksikalı çalışanlarda diğer göçmenlere kıyasla daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kossoudji (1988) de benzer bir biçimde İngilizce konuşmayan göçmenlerin emek piyasasında eğitim düzeylerine karşılık gelen işlerden daha düşük vasıflı işlerde çalıştıkları ve bu etkinin Latin kökenli çalışanlarda daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. ABD'de göçmen çalışanların dil hâkimiyetini anlama, konuşma, okuma ve yazma düzeyleri için ayrı ayrı kontrol eden Carnevale vd. (2001), bu yeterlilikler arasında en önemlisinin anlama olduğunu; ancak konuşulanları rahatça anlayabildikten sonra konuşma, okuma ve yazma yeterliliğinin artmasının ücretler üzerinde pozitif bir etkisi olduğunu koymaktadır. Göçmen bir işçinin öncelikle müşterilerin ya da amirinin söylediğini açık bir biçimde anlayabilmesinin gerekli olduğu, diğer özelliklerin ancak bu bariyer aşıldıktan sonra etki etmeye başladığı ifade edilmiştir.

Dil hâkimiyeti ve göçmenlerin kazançları arasındaki ilişkinin incelendiği diğer çalışmalarda da Kim (2011); Dustmann ve Soest (2002) farklı zaman aralıkları için farklı model

spesifikasyonları kullanılarak dil yeterliliği ile kazanç arasında kuvvetli bir ilişki bulunmuş, ücret ve terfi olanakları bakımından açığın kapatılmasında göçmenlerin dil hâkimiyetini arttıracak politikaların önemine dikkat çekilmiştir. ABD'deki Kübalı göçmenlerin kazanç yapısını inceleyen Zavodny (2003), beyaz olmayan Kübalıların beyaz Kübalılara göre % 15 daha az kazandığı sonucunu bulmuştur. Bu farkın dörtte üçü eğitim, deneyim, dil yeterliliği gibi beşeri sermaye modeli değişkenleri ile açıklanabilmekle birlikte dörtte biri ırka dayalı ayrımcılığın varlığına dayanak sunmaktadır. Çalışmanın sonuçları, ırka dayalı ayrımcılığın ABD'de bulunduğu süre arttıkça göçmenler ile yerliler arasındaki kazanç açığının kapanmasında da devam ettiğini ortaya koymaktadır.

Bu bulgular, göçmenlerin emek piyasasına entegrasyonunda katmanlı bir sürecin işlediğini veya göçmenlerin emek piyasasına uyum sürecinin etnisite, ırk ve diğer faktörlere bağlı olduğunu göstermektedir. Literatürdeki diğer çalışmalarda da anılan engellerin yanı sıra devletin, sendikaların ya da meslek örgütlerinin bazı vasıflı işlere mültecilerin girişini engelleyen düzenlemeler yoluyla mesleki standartları korumak amacının ötesine geçerek korunmuş piyasalar yarattığı ve bu mesleklere sahip mültecilerin mesleklerine uygun işlere ulaşmakta zorlanmasının sonucu olarak eğitim ve deneyimlerinin düşük olarak değerlendirilmesine ve vasıflı insan kaynağının israf edilmesine neden olduğu ifade edilmiştir.

Mültecilerin emek piyasasına entegrasyonunu inceleyen ve Kanada'daki mültecilerle kapsamlı bir anket çalışması yürüten Krahn vd. (2000), mültecilerin işsizlikle daha fazla yüz yüze geldiğine, özellikle geldikleri ülkede yönetici olarak ya da yüksek vasıflı işlerde çalışanların bu mesleklere Kanada'da ulaşmakta zorluk yaşadıklarına ve mesleki olarak aşağıya doğru gittiklerine dikkat çekmektedirler. Yine Kanada'da göçmenler ve Kanada doğumluların kazanç yapısını karşılaştıran Pendakur ve Pendakur (1998), diğer değişkenler kontrol edildiğinde bile Kanada'da doğmuş azınlık erkekler ve Aborjin erkeklerin, Kanada doğumlu beyaz erkeklerden % 8,25 ile %12,5 oranında daha düşük kazanca sahip olduğunu bulmuşlardır. Göçmen erkekler ise Kanadalı beyaz erkeklere göre % 15.8 daha az kazanmaktadır. Bu oranlar kadınlar arasında da varlığını sürdürmekle birlikte erkeklere göre daha düşük düzeylerde, % 5 ile % 8.25 arasındadır.

İsveç'te göçmenlerin, mültecilerin ve yerlilerin kazanç açığını araştıran Wahlberg (2008), göçmenler ve yerliler arasındaki kazanç açığının zaman ilerledikçe azaldığını ancak mültecilerle yerliler arasındaki kazanç açığının sabit kaldığını göstermektedir. Mülteciler vasıflı işlere

ulaşmakta dikkat çekici bir düzeyde cam tavan ile yüz yüzedir. Çalışmada mülteci kadınlar için çifte dezavantaj bulunmuştur. İsveç'teki çalışmanın bulguları ile tutarlı bir biçimde İspanya'da göçmenler ve İspanya doğumlu çalışanlar arasında ücret farklılığına bakan Antón vd. (2010) de geliştirmekte olan ülkelerden gelen göçmen çalışanların önemli bir cam tavan¹ ile yüz yüze geldiğini, bu ayrımın bütün ücret düzeylerinde sürdüğünü, en yüksek ücret alan % 10'luk dilimde farkın % 25'e kadar ulaştığını ortaya koymuştur.

Danimarka'da göçmenler mülteciler ve yerliler arasında ücret açığını cinsiyet kırılımında inceleyen Nielsen vd. (2004)'nde göçmen ve kadınlar aleyhine yüksek oranda ücret farkı bulunmuştur. Çalışmada göçmenlerin veya mültecilerin geldikleri ilk anda yüz yüze geldikleri ayrımcılığın çok daha yüksek olduğunun altı çizilmektedir. Danimarka'ya uyumu gelişmiş, on yıldır ülkede yaşayan göçmenler için bile diğer faktörler kontrol edildiğinde ücret ayrımcılığının azalmakla birlikte devam ettiği bulgusuna ulaşılan çalışmada kamu politikasında ayrımcılığın engellenmesine yönelik yasal değişiklikler yapılması önerilmiştir.

Yüksek eğitilmiş mültecilerin emek piyasasına entegrasyonunda vasıflarının geldikleri ülkeye uyarlanması için açılan kursların etkisini araştıran Birman ve Trickett (2001), Sovyetler Birliği'nden göç eden Yahudi mültecilerin % 91'inin İngilizce kurslarına katıldığını ve % 62'sinin bu kurslardan vasıflarına uygun bir iş bulmakta yararlandığını göstermektedir.

Kanada doğumlu çalışanlar ve göçmenlerin kazançlarını inceleyen Fortin vd. (2016), emek piyasasında göçmenlerin göç tarihindeki yaşlarına ve geldikleri ülkeye göre deneyim ve aldıkları eğitimlerinin getirisinin farklılaştığı sonucuna ulaşılmışlardır. Asya, Doğu Avrupa, Güney Amerika gibi bölgelerden gelen göçmenlerin aynı eğitim ve deneyim düzeyinde olsalar bile ABD ve Avrupa ülkelerinden gelen göçmenlere göre daha düşük ücret aldıkları, eğitimini İngiltere'de alanlar dışındaki bütün göçmenlerin eğitim getirisinin Kanada'da eğitim alanlara göre daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aynı çalışmada göç tarihindeki yaş ile göçmenlerin ücretleri arasında ters yönlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Benzer bir biçimde ABD'deki göçmenlerin kazançlarını geldikleri ülke gruplarına göre kıyaslayan Poston Jr (1994) da Avrupa'dan gelen göçmenlerin diğer ülkelerden göçmenlere göre kazançlarının daha yüksek olduğu ve mülteci olarak

¹ Cam tavan kavramının kapsamına ve ölçülmesine ilişkin daha ayrıntılı bir değerlendirme için bkz: Baxter ve Wright (2000)

ülkeye gelip sonrasında yerleşenlerin diğer göçmenlere göre daha az kazandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Almanya’da göçmenler ve Batı Almanya doğumluların ücretleri arasındaki farkı beşeri sermaye donanımlarını kontrol ederek inceleyen Lang (2000), ücret farklılaşmasının yaklaşık % 50’sinin beşeri sermaye donanımlarındaki farklılıkla açıklanabileceğini ve etnik olarak Alman olmayan bir çalışanın emek piyasasına entegrasyonu için gereken sürenin 17 yıl civarında olduğunu öne sürmüştür. Almanya’yı inceleyen Constant ve Massey (2005), göçmenler ve yerli çalışanlar arasında ücret ayrımı olduğunu bulmakla birlikte göçmenlerin düşük ücretleri üzerinde açık ücret ayrımcılığından ziyade göçmenlerin daha düşük eğitim düzeyine sahip olması ve Alman emek piyasasının yapısının sonucu olarak emek piyasasında deneyimleri artmasına rağmen yerlilere kıyasla mesleki olarak daha yukarı gidememelerinin daha etkili olduğunu iddia etmişlerdir. Bu nedenle etkin bir politika önerisi olarak emek piyasasına müdahale etmek yerine göçmenlerin çocuklarının eğitim düzeylerinin yükseltilmesi ve emek piyasasında daha yüksek ücret ödeyen sektörlerle yönlendirilmesini önermektedirler.

Göçmenlerin emek piyasasındaki kazançlarını yerlilerle göçmenler arasındaki ücret açığı ve bu açığa neden olan temel faktörler bakımından ele alan mevcut literatürün ortaklaştığı noktalar şöyle özetlenebilir:

- Göçmenler ve yerli çalışanlar arasında deneyim, eğitim, yaş gibi değişkenler kontrol edilse bile bir ücret açığı bulunmaktadır.
- Göçmenlerin geldikleri ülke, göç öncesi sahip oldukları deneyim ve eğitimleri, yerleştikleri ülkelerdeki kazançlarını etkilemektedir. Avrupa ve Okyanusya gibi gelişmiş bölgelerden göç edenlerin eğitim ve deneyimlerinin getirisi daha yüksek olmaktadır.
- Göçmenlerin gittikleri ülkede konuşulan dile hâkimiyet düzeyleri ve kazançları arasında pozitif bir ilişki vardır.
- Göç edildiği tarihteki yaş arttıkça göçmenler ve yerliler arasındaki kazanç açığı da artmaktadır.
- Göçmenlerin yoğunlaştığı (genellikle düşük yoğunluklu) sektörlerde yerli çalışanların ücretleri düşerken diğer sektörlerdeki çalışanların ücretleri üzerinde göçmenlerin olumlu bir etkisi olmaktadır.

- Gönüllü olarak göç edenlere kıyasla zorunlu olarak göç edenlerin kazançları daha düşüktür.
- Mülteciler ve göçmenlerin kendi aralarında da bir kazanç açığı bulunmaktadır. Mülteciler göçmenlere göre de daha dezavantajlı konumdadır.
- Kadın mülteciler hem mülteci olmak hem de kadın olmaktan dolayı ikili dezavantaja sahiptir.
- Mültecilerde daha belirgin olmak üzere, mülteciler ve göçmenler terfi etmek ve yüksek vasıflı işlere ulaşmak yönünden bir cam tavanla yüz yüzedir.

2.2. Suriyeli Sığınmacıların Ekonomik Etkileri

Suriyeli sığınmacıların ekonomik etkisi ile ilgili literatür Suriyelerin yerli nüfusun ekonomik koşulları üzerindeki etkisine- odaklanmaktadır. Büyük bir kısmında TÜİK tarafından üretilen mikro veri setleri kullanılan çalışmalarda enflasyon, işsizlik, istihdama katılım, yeni açılan işyeri sayısı gibi ekonomik değişkenler bağımlı değişken olarak alınarak mültecilerin Türkiye ekonomisi ve/veya yerli çalışanlar üzerine olan etkisi incelenmiştir. Çalışmalarda ağırlıklı olarak kullanılan yöntemler farkların farkı modeli ile ilgilenilen çıktı üzerindeki etkinin ölçülmesine dayanmaktadır.

Tümen ve Balkan (2016) farkların farkı (difference in differences) yöntemiyle TÜİK Tüketici Fiyat Endeksi bölgesel verisini kullanarak yarı deneysel yöntemle (quasi experimental) sığınmacıların fiyatlar genel düzeyi üzerindeki etkisini incelemiştir. İBB2 düzeyinde sığınmacıların yoğunlaştığı bölgeleri etki bölgesi, bu bölgelerin komşusu olan bölgeleri kontrol bölgesi olarak ele alan çalışmada sığınmacıların fiyatlar genel düzeyine etkisinin negatif olduğu bulunmuştur. Yazarlar bu durumu emek piyasası kanalından gelen maliyet avantajıyla açıklamaktadır. Literatüre göre Suriyelilerin çalışma izinlerinin olmaması, eğitim düzeylerinin düşük olması ve emek piyasasına daha ziyade enformel sektörlerden dahil olması nedeniyle enformel sektör üzerindeki etkisi daha yüksek çıkmaktadır. Tümen ve Balkan (2016) ile aynı dizayn ve ekonometrik yöntemi kullanarak Ceritoğlu vd. (2017) sığınmacıların emek piyasasına etkisini incelemiştir. Ücretler üzerinde mültecilerin istatistiki olarak anlamlı bir etkisi olmadığını iddia eden yazarlar istihdam üzerinde ise belirgin bir etki olduğu sonucuna ulaşmıştır. Çalışmada mülteci etkisi nedeniyle yerli nüfusun enformel istihdamında toplamda % 2.2, erkeklerde % 1,9, kadınlardaysa % 2,6'lık bir azalmanın meydana geldiği sonucuna ulaşılmıştır. Mültecilerin emek

piyasasında kadınların ve daha düşük eğitilmiş çalışanların yerini aldığına işaret eden çalışmada Suriyelilerin gelişi ile işini kaybeden kadınların emek piyasasından çekildiği, erkeklerin ise işsiz kaldığı ortaya konulmuştur. İstihdam konusunda benzer sonuçların bulunduğu Del Caprio ve Wagner (2015)'te ise 2011 ve 2014 yılı TÜİK Hanehalkı İşgücü anketi mikro veri setleri ile çalışılarak formel sektörde ücretler üzerinde pozitif etki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Enformel sektörde Suriyelilerin emek piyasasına dahil olmasının Türkiyeli çalışanların ücretlerini aylık 79 lira düşürdüğü sonucuna ulaşılmıştır. Suriyelilerin emek piyasasına dahil olmasının etkilerini anlamak bakımından önemli bir eksiği gideren her iki çalışmada da Suriyelilerin işgücüne katılımının düşük vasıf gerektiren enformel işlerde çalışarak bu alanlarda Türkiyelilerin, yerini aldığına işaret etmektedir. Caprio ve Wagner (2015)' in ortaya koyduğu bir başka nokta ise mülteci akışı ile birlikte Türkiyeli çalışanların mesleki olarak yukarı giderek (upgrading) enformel sektörden formel sektöre, düzensiz işyerlerinden düzenli işyerlerine doğru yönelmesi bununla birlikte kadınlar ve düşük eğitilmiş erkeklerin işgücünün dışına düşmeleridir. İki çalışmanın ücret konusunda bulgularında farklılık ise kullanılan verilerin farklı yıllara ait olması sebebiyle meydana gelmiş gibi görünmektedir.

İstihdam üzerindeki mülteci etkisini istihdam edilme ve istihdam edilmeme üzerinden probit modeli ile inceleyen Bağır (2017) hem kadınların (% 4,2) hem erkeklerin (% 3,4) istihdam edilme olasılıklarının mülteci etkisi nedeniyle azaldığını işaret edilirken daha düşük eğitilmiş erkeklerin ve kadınların istihdam edilme olasılığı üzerindeki mülteci etkisinin daha yüksek olduğu açıkça görünmektedir. Aynı konuyu araştıran ancak kontrol bölgesini değiştiren Eryaman (2016) mültecilerin yerli nüfus üzerindeki etkisini istihdam, işsizlik, ücret, kayıt dışı istihdam ve işgücüne katılım üzerine incelediğinde, ücret dışındaki bütün ekonomik göstergelerde mültecilerin istatistiki olarak anlamlı bir etkisi olduğu sonucuna ulaşmıştır. İşsizliğin etki bölgesinde % 1,3 arttığını bulurken, istihdamda düşüş toplamda % 1,52 vasıfsız işgücünde ise % 5,4 olarak tahmin etmektedir. Benzer bir biçimde yerli nüfusun işgücüne katılımı etki bölgesinde % 2,2 düşerken, vasıfsız işgücünde bu rakam % 3,9'a yükselmektedir. Eryaman (2016)'da çalışmalarla tutarlı bir biçimde kayıtdışı istihdamdaki yerlilerin emek piyasasının dışına düşme veya işsiz kalma oranının kayıtlı işlerde çalışanlara göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Mülteci akımının yeni açılan şirket sayısı ve nüfus üzerindeki etkisini araştıran Akgunduz vd (2015) farkların farkı yöntemini kullanarak mülteci akımının şehir düzeyinde yerli nüfusun göç etmesine yol açtığını bununla birlikte mültecilere ev sahipliği yapan bölgelerde kurulan şirket sayısında bin mülteci

başına 1,3'lik bir artışa yol açtığını ortaya koymaktadır. Çalışmada artışın % 40'ının yeni kurulan ve yabancı sermaye ortaklığı olan şirketlerle açıklanabildiği sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmalara genel olarak bakıldığında odaklandığı araştırma sorusunun ve kullandıkları veri setinin bu çalışmadan farklı olduğu görünmektedir. Nitel görüşmelere dayalı olarak Suriyelilerin emek piyasasındaki konumunu araştıran çok sayıda çalışma olmakla birlikte bu çalışma emek piyasasında Suriyelilere yönelik ücret ayrımcılığını beşeri sermaye modeli değişkenlerini kontrol ederek tahmin etmesi bakımından literatüre katkı yapmaktadır.

3. Tekstil Sektörünün Genel Görünümü

Suriyeli sığınmacıların çok büyük bir kısmının yasal çalışma iznine sahip olmamaları (ve Suriye'deyken sahip oldukları vasıfları Türkiye emek piyasasına uyarlamadaki güçlükleri nedeniyle ağırlıklı olarak kayıt dışı istihdamın yaygın olduğu sektörlerde istihdam edildiği gözlemlenmektedir². Bu çalışmanın odaklandığı tekstil sektörü de inşaat ve hizmet sektörüyle birlikte kayıt dışı istihdamın en yaygın olduğu sektörlerin başında gelmektedir. Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) ve Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı verileri birlikte düşünüldüğünde Türkiye genelinde istihdamın yaklaşık % 10'una ulaşan tekstil sektöründe istihdamın yarısından fazlası kayıt dışıdır (Erol vd., 2017).

Tekstil sektörü özelinde Suriyeli sığınmacıların Türkiye emek piyasasına eklenmeleri ve etkilerini ortaya koymak üzere, İstanbul'un 11 ilçesi ölçeğinde, 300 Suriyeli ve 300 Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı işçiyle yüz yüze anket yapılarak yürütülen ve bu çalışmaya esas teşkil eden verilerin toplandığı araştırmamıza/araştırmaya göre, sektörün çalışma koşulları ile ilgili genel bulgular şunlardır³:

- Suriyeli işçilerin tamamı, Türkiyeli işçilerin ise %50'si sigortasız çalıştırılmaktadır.
- 18 yaş altında çocuk işçiler toplam çalışanların % 19'unu oluştururken bu oran Suriyeli çalışanlar arasında % 29'u bulmaktadır.

² Araştırmanın yapıldığı dönemden sonra çalışma izni konusunda düzenlemeler yapılmakla birlikte hala yasal çalışma iznine sahip Suriyeli sayısı çok düşük seviyede sürmektedir.

³ Araştırma örnekleminin seçilmesi ve sınırlanmasıyla ilgili ayrıntılar için, bkz. Mutlu vd. (2018).

- Sektörde çalışan işçiler tarafından sezon boşluğu olarak tarif edilen “iş olmadığı zaman işçilerin ücretsiz olarak izne gönderilmesi” uygulamasıyla karşı karşıya kalan işçilerin oranı % 70’tir.
- Suriyeli tekstil işçilerininin % 35’i, Türkiyeli işçilerinse % 13.2’si vasıfsızdır.
- Görüşülen işçilerin ancak % 2.3’ü haftada yasal çalışma süresi olan 45 saat çalıştığını ifade etmiştir. Anket uygulanan işçilerin % 14.26’sı haftada 46-50 saat, % 32.17’si haftada 51-55 saat, % 19.73’ü haftada 56-60 saat çalışmaktadır. İşçilerin % 16.58’inin haftada 61-65 saat arasında, % 14.93’ünün ise haftada 65 saatten fazla çalıştığı görülmektedir.
- İşçilerin % 60’ının yıllık izinlerini düzenli olarak kullanamadıkları tespit edilmiştir.
- Çalışmanın yapıldığı atölyelerin % 60’ında fazla mesai uygulandığında bu mesaiye kalmanın zorunlu olduğu ifade edilmiştir.

Bu çalışmanın örnekleme içerisinde yer alan işçilerin çalışma koşullarına (kayıt dışılık, sigorta, çalışma saatleri, fazla mesai vs.) ilişkin bulgular da ilgili literatürdeki bulgularla örtüşmektedir. Yukarıda genel çalışma koşullarını ortaya koymak üzere özetlenen bulgular ile aşağıda Tablo 1’de yer alan ücretlere ilişkin bulgular bir arada düşünüldüğünde, sektörün yasalarla tanımlanmış çalışma mevzuatının çok gerisinde olduğunu görülmektedir.

Tablo 1

Cinsiyete ve Ülkeye Göre Ortalama Ücret

	Ortalama ücret
Kadın	1136.336
Erkek	1301.942
Genel	1269.871
Türkiyeli	1409.515
Türkiyeli Kadın	1220.638
Türkiyeli Erkek	1494.464
Suriyeli	1126.929
Suriyeli Kadın	776.1364
Suriyeli Erkek	1155

Alan araştırmasının gerçekleştirildiği 2015 yılı son periyodunda, işçilerin bir aylık çalışmasına karşılık gelen ücretleri ortalama 1.269 TL olarak bulunmuştur. Aralık 2015'te Türk-İş 4 kişilik bir ailenin açlık sınırını 1.385 TL, yoksulluk sınırını 4.512 TL ve bir kişinin geçim maliyetini 1.683 TL olarak hesaplamaktadır⁴ (TÜRK-İŞ, 2015). Bu rakamlarla kıyaslandığında, sektörde çalışan işçilerin ortalama ücreti bu rakamların tamamının altında kalmaktadır. Araştırmanın yapıldığı dönem asgari ücret olan 1.050 TL ile kıyaslandığında ise sektör ortalamasının asgari ücretten 219 TL daha yüksek olduğu görülmektedir. Sektörde çalışanların ortalama ücretleri geldikleri ülke ve cinsiyete göre karşılaştırıldığında Türkiyeli erkek işçiler ortalama ücreti en yüksek grubu oluştururken, Türkiyeli kadın işçiler Türkiyeli erkek işçilerden ortalama 274 TL daha az kazanarak ikinci sırada, Suriyeli erkek işçiler ise Türkiyeli erkek işçilerden ortalama 340 TL daha az kazanarak üçüncü sırada yer almaktadır. Burada dikkat çekici sonuç Suriyeli kadın işçilerin ortalama ücretinde göze çarpmaktadır. Suriyeli kadın işçilerin ortalama ücreti Türkiyeli erkek işçilerin yaklaşık % 50'si civarında kalırken, tüm işçilerin ortalamasından yaklaşık 494 lira daha düşük çıkmıştır.

Ortalama ücretlere ilişkin tablo ayrıntılı incelendiğinde, 599 çalışanın 201'inin (yaklaşık % 33) Türkiye'de yasal olarak belirlenmiş en düşük aylık çalışma ücreti olan asgari ücretin altında kaldığı; 116 kadın işçiden 59'unun (yaklaşık % 51), Türkiyeli kadın işçilerin % 40'ünün ve Suriyeli kadın işçilerin % 100'ünün asgari ücretin altında çalıştığı görülmektedir. Diğer bir çerçeveden, Suriye işçilerin toplamda % 46'sı asgari ücretin altında çalışırken bu oran Türkiyeli çalışanlar toplamında yaklaşık % 20 civarındadır. Sigortasız ve kayıtdışı çalışmanın yaygın olduğu sektörde çalışanlar hem cinsiyet hem de Türkiyeli/Suriyeli olmak bakımından ayrılmaktadır. Emek piyasası, en tepede Türkiyeli erkeklerin, ikinci seviyede Türkiyeli kadınların, üçüncü seviyede Suriyeli erkeklerin ve en aşağıda Suriyeli kadınların yer aldığı bir biçimde katmanlaşmaktadır. Tekstil gibi kadın emeğinin hem uzun süredir kullanıldığı hem de imalat sanayinin diğer sektörlerine oranla kadın istihdamının yoğun olduğu bir sektörde cinsiyet kırılımındaki ücret açığının bu düzeyde varlığını sürdürmesi dikkat çekicidir. Suriyeli işçiler ve Türkiyeli işçiler arasındaki ayrım üzerinde Suriyeli işçilerin geçmiş iş tecrübeleri, Türkçeyi anlama düzeyleri, Türkiyeli işçilere göre işsiz kalmaya tahammüllerinin daha düşük olması nedeniyle daha düşük ücretli işlere razı olmak durumunda kalmaları gibi faktörlerin rolü olduğu düşünülebilir.

⁴ <http://www.turkis.org.tr/dosya/r2cg2OLnvRao.pdf>

Sektörde çalışanların %50'si ilkokul mezunudur. Bu oran kadın işçiler arasında %55, erkekler arasında % 49'dur. Ortaokul ve altında eğitime sahip Suriyeli çalışanların oranı % 60 iken bu oran Türkiyeli çalışanlar için % 78'dir. Görüşülen işçiler arasında en üst eğitim düzeyi üniversite mezunu olarak ifade edilmiştir. Suriyeli çalışanların % 7'si üniversite mezunu iken Türkiyeli çalışanlar arasında bu oran % 2 civarında kalmaktadır. Eğitim düzeyleri genel olarak karşılaştırıldığında Türkiyeli çalışanların eğitim düzeyine kıyasla Suriyeli çalışanların eğitim düzeyinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum Suriyeli çalışanların eğitim düzeylerine karşılık gelen mesleklere erişemedikleri için Türkiye'de emek piyasasında kendi eğitimlerinin daha altında işlere yönelmesinin göstergesi olarak değerlendirilebilir. Bu sonuç, literatürde sıklıkla işaret edilen mesleki olarak aşağıya gitmenin Suriyeli mültecilerin deneyiminde de yaşandığını göstermektedir.

4. Model ve Regresyon Sonuçları

Bu bölümde öncelikle literatür takip edilerek göçmen/mülteci emeği çalışmalarında kullanılan beşeri sermaye modelleri tahmin edilecektir. Girişte ifade edilen araştırma soruları ayrı ayrı tahmin edilecek ve modellerin sonuçları tartışılacaktır.

Suriyeliler ve Türkiyeliler arasında ücret açığı olup olmadığını bulmak için Mincer tipi beşeri sermaye modeli işçinin yerli mi göçmen mi olduğunu gösteren kukla değişken ile birlikte tahmin edilmiştir. Tahmin edilen model aşağıdaki gibidir:

$$\ln \text{ücret} = \beta_0 + \beta_1 \text{Yaş} + \beta_2 \text{Yaş}^2 + \beta_3 \text{Türkiyeli} + \beta_4 \text{Cinsiyet} + \beta_5 \text{Vasıf} + \beta_6 \text{İşyerinde çalışma süresi} + \beta_7 \text{Ortaokul Üstü eğitim} + \varepsilon_i \quad \text{Model (1)}$$

Modelin kontrol değişkenleri ile ilgili alan emek piyasası araştırmalarındaki kuram ve ekonometrik uygulamalardan hareketle; deneyimin göstergesi olarak kullanılan yaş ile ücret arasında azalarak artan bir ilişki (pozitif yaş katsayısı, negatif yaş katsayısı), vasıf ve işyerinde çalışma süresi ile pozitif bir ilişkinin çıkması beklenmektedir. Alana ilişkin literatürde eğitsel ve bilişsel yeteneklerin göstergesi olarak kullanılan eğitimin pozitif bir katsayısı olması beklenmektedir; ancak üzerinde çalıştığımız sektör itibarıyla bu ilişkinin tersi çıkması öngörülmektedir. Erken yaşta çırak olarak başlanılan bir sektör olan tekstil sektöründe eğitimin etkisi pozitif değil mesleğe başlangıç yaşını arttıran bir faktör olması nedeniyle negatif olabilir. Kadınlar ve erkekler arasında erkekler lehine ücret açığı olduğu literatürün ortaklaşan bulgularından birisidir. Bu çalışmada da benzer bir sonuç öngörülmektedir.

Yukarıdaki modelin ardından tahmin ettiğimiz modelde bulduğumuz Türkiyeli katsayısıyla ücret farklılaşmasının nedenini incelemek için Blinder – Oaxaca ayrıştırma yöntemi sonuçları kıyaslanmıştır. Blinder ve Oaxaca'nın 1973 yılında eşanlı olarak geliştirdikleri ayrıştırma yöntemleri neoklasik beşeri sermaye modeline dayanmaktadır. Yazarlarının ismi ile anılan yöntem yaygın bir biçimde cinsiyete dayalı ücret farklılaşması için kullanılırken etnisite, bölgesel ücret farklılaşması gibi alanlarda da kullanılmıştır. Bu yöntemle ücret farklılığı açıklanabilen ve açıklanamayan olmak üzere iki ayrı bileşene ayrıştırılmaktadır. Ayrıştırılabilen kısım modele dâhil edilen değişkenlerin açıkladığı bölümü gösterirken ayrıştırılamayan kısım etnisiteye veya cinsiyete dayalı ayrımcılıkla birlikte aynı zamanda modele dâhil edilmeyen gözlenmemiş özellikleri içermektedir. Bu nedenle açıklanamayan kısım doğrudan bir ayrımcılık ölçütü olarak değerlendirildiğinde ayrımcılığın gerçekte olduğundan daha yüksek tahmin edilmesi yanlılığı riski içermektedir.

Çalışmanın odaklandığı ikinci nokta ise, Suriyelilerin kendi içlerinde kazanç yapılarını belirleyen özelliklerin araştırılmasıdır. Yukarıda genel hatlarıyla ortaya konulduğu üzere literatürde dil yeterliliği ile ücretler arasında pozitif bir ilişki beklenmektedir. Bu genel beklentiyi test etmek ve Suriyeli işçilerin dil yeterliliği arttıkça ücretlerinin artıp artmadığını kontrol etmek için aşağıdaki model tahmin edilmiştir. Dil yeterliliğini ölçmek için Suriyeli işçilere Türkçe anlayıp konuşabilme düzeyleri sorulmuştur. Oluşturulan dördümlü skala “1. Hiç bilmiyorum, 2. Anlıyor ama konuşamıyorum, 3. Anlıyor ve konuşabiliyorum, 4. İyi biliyorum” şeklinde sıralanmaktadır. Suriyeli işçiler için tahmin edilen model aşağıdaki gibidir:

$$\ln \text{ücret} = \beta_0 + \beta_1 \text{Yaş} + \beta_2 \text{Yaş}^2 + \beta_3 \text{Cinsiyet} + \beta_4 \text{Vasıf} + \beta_5 \text{İşyerinde çalışma süresi} + \beta_6 \text{Ortaokul Üstü eğitim} + \varepsilon_i \quad \text{Model (2)}$$

Tablo 2

Modelde Kullanılan Değişkenler Özet İstatistikleri Ve Tanımları

Değişken	Gözlem Sayısı	Ortalama	Std. Sapma	En Küçük	En Büyük	Açıklama
lnücret	597	7.0781	0.38031	4.60517	8.16052	Aylık ücretin logaritması
Türkiyeli	604	0.50331	0.5004	0	1	Türkiyeli ise 1 Suriyeli ise 0
Yaş	604	27.6176	10.1307	11	64	İşçinin Yaşı
Yaş	604	865.19	654.507	121	4096	Yaşın Karesi
Cinsiyet	604	0.80464	0.39681	0	1	Erkek ise 1 Kadın ise 0
Vasıf	604	0.76821	0.42232	0	1	Vasıflı işçi ise 1 değilse 0
İşyerinde Çalışma Süresi	590	25.238	41.5362	0.04545	312	İşyerinde çalışılan süre (ay)
Ortaokul Üstü Eğitim	604	0.13742	0.34457	0	1	Ortaokul üstü eğitimi varsa 1 değilse 0
Türkçe Konuşma-Anlama Kabiliyeti	300	2.32333	0.79218	1	4	Suriyeli işçilerin Türkçe konuşma anlama kabiliyeti 1 ve 4 arası skala

Tablo 2, modelde kullanılan değişkenlerin özet istatistiklerini ve açıklamalarını göstermektedir. Betimleyici istatistiklere bakıldığında işçilerin mevcut işyerinde çalışma süresi en düşük 1 ayın altı en yüksek ise 312 ay olmak üzere ortalama 25 aydır. Örneklemin yaş ortalaması ise 27.6, en genç çalışan 11 yaşında, en yaşlı çalışan ise 64 yaşındadır.

Tablo 3, yukarıda ifade edilen modellerin en küçük kareler yöntemiyle tahmin sonuçlarını göstermektedir. Modelde değişken varyans bulunduğu için model heteroskedastisiteye dayanıklı standart hatalarla tahmin edilmiştir. Model 1’de bütün örneklem için kurulan modelin sonuçlarına bakıldığında kontrol değişkenleri olan yaş ve yaşın karesiyle ücretler arasında azalarak artan bir ilişki bulunmuştur. Türkiyeli işçilerin Suriyeli işçilerden, erkeklerin kadınlardan, vasıflı işçilerin vasıfsız işçilerden daha yüksek ücret aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Modelde tahmin edilen katsayılar ise cinsiyetin, vasfın ve Türkiyeli olmanın ücretleri açıklamakta büyük bir ağırlık oluşturduğunu göstermektedir. Kukla değişkenlerin katsayısının yorumlanması için $100[\exp(\beta) - 1]$ dönüşümü yapıldığında kukla değişkenin bağımlı değişken üzerindeki etkisi hesaplanmaktadır. Bu dönüşüme göre Türkiyeli bir işçi beşeri sermaye modelinin kontrol değişkenleri kullanıldığında % 16 daha yüksek ücret almaktadır. Erkek işçiler aynı özelliklere sahip oldukları kadın işçilerden % 29 daha yüksek ücret almaktadır. Bu oran Suriyeliler için tahmin edilen modelde % 27

bulunmuştur. Dolayısıyla Suriyeli bir kadın işçi aynı özelliklere sahip olduğu bir Suriyeli erkek işçiden % 27 daha düşük ücret almaktadır.

Tablo 3

Regresyon Sonuçları

Değişkenler	(Tüm İşçiler) lnücret	(Suriyeli) lnücret
Türkiyeli	0.155*** (0.0353)	
Yaş	0.0465*** (0.00927)	0.0280** (0.0134)
Yaş ²	-0.000660*** (0.000149)	-0.000335 (0.000211)
Cinsiyet	0.253*** (0.0387)	0.246*** (0.0625)
Vasıf	0.184*** (0.0357)	0.285*** (0.0371)
İşyerinde Çalışma Süresi	0.000529 (0.000333)	0.00647** (0.00271)
Ortaokul üstü eğitim	-0.0506 (0.0373)	-0.100** (0.0451)
Türkçe konuşma anlama yeterliliği		0.0564** (0.0262)
Sabit Terim	5.935*** (0.126)	5.931*** (0.211)
Gözlem	584	291
R ²	0.270	0.334

Not. Parantez içindeki değerler standart hataları vermektedir. *** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1

Örneklemin bütününde vasıflı işçiler vasıfsız işçilere göre % 20 daha yüksek ücret alırken bu oran Suriyeli işçiler arasında % 32'ye çıkmaktadır. Bu farklılık vasıflı Suriyeli işçilerin vasıfsız Türkiyeli işçilere göre de dezavantajlı konumda olduğuna işaret etmektedir). Eğitim değişkeni bütün örneklem için negatif ancak istatistiki olarak anlamsız çıkarken Suriyeli işçiler için istatistiki olarak anlamlı ve negatif çıkmıştır. Bu sonuçlar Suriyeli işçiler arasında daha yüksek eğitim düzeyine sahip olup aldığı eğitime karşılık gelen bir işe erişemeyenlerin Türkiye'ye göç ettiklerinde tekstil sektöründe çalışmaya başlamış olmaları ile ilişkili olabilir ancak eldeki veriden bu sezgisel iddiayı test etmek mümkün değildir. Türkçe konuşma yeterliliği ise pozitif ve anlamlı çıkmıştır. Suriyeli işçilerin dil yeterlilikleri dörtlü skala içerisinde bir birim arttıkça ücretleri % 6

civarında artmaktadır. Bu sonuç literatürün bulguları ile uyumlu bir şekilde Suriyeli işçilerin dil yeterliliğinin aldıkları ücret üzerinde etkili olduğunu göstermektedir.

Tablo 4

Blinder-Oaxaca Ayrıştırma Sonuçları

Lnücret	Coef.	Robust Std. Err.	z	P>z	[95% Conf. Interval]	
Farklılaşma						
Suriyeli	6.968232	0.0222623	313.01	0	6.924599	7.011865
Türkiyeli	7.188807	0.0205106	350.49	0	7.148607	7.229007
Fark	-0.2205745	0.0302703	-7.29	0	-0.2799	-0.16125
Ayrıştırma						
Açıklanan	-0.0652945	0.023478	-2.78	0.005	-0.11131	-0.01928
Açıklanamayan	-0.1552801	0.0347768	-4.47	0	-0.22344	-0.08712

Tablo 4'te görülen Blinder-Oaxaca ayrıştırma sonuçlarına göre Suriyeliler ve Türkiyeliler arasında bulunan % 22'lik ücret farkının yaklaşık % 6'sı eğitim, yaş gibi modelde kullanılan değişkenlerle açıklanırken yaklaşık %16'sı açıklanamamaktadır. Açıklanamayan kısım gözlemlenemeyen etkilerle birlikte Suriyelilere yönelik ücret ayrımcılığını göstermektedir.

5. Sonuç

Bu çalışmada iç savaşın ardından Türkiye'ye gelen Suriyeli sığınmacıların emek piyasasının en kuralsız alanlarından biri olan tekstil sektöründe elde ettikleri ücretler hem Türkiyeli işçilerle hem de kendi içlerinde kıyaslanmıştır. Sektörde çalışan işçiler arasında Türkiyeli erkek işçiler ortalama ücreti en yüksek grubu oluştururken, Türkiyeli kadın işçiler ikinci sırada, Suriyeli erkek işçiler üçüncü sırada, Suriyeli kadın işçiler ise en altta yer alan grup olmuştur. literatürde kullanılan beşeri sermaye modellerini esas alan ekonometrik uygulama sonuçları Suriyeli işçilerin aynı özelliklere sahip Türkiyeli işçilere göre, kadın işçilerin de erkek işçilere göre daha düşük ücret elde ettiğini göstermektedir. Bu iki sonuç, sektörde hem toplumsal cinsiyet hem de sığınmacı-yerli olmak bakımından ciddi bir ücret açığı olduğuna işaret etmektedir. Vasıf, ücretleri arttıran bir etken olarak ölçülmüştür. Aynı işyerinde çalışma süresinin uzaması tüm örneklem için istatistiki olarak anlamsız ancak pozitif çıkarken Suriyeli işçiler için pozitif ve anlamlı çıkmıştır. Bu sonuç Suriyeli işçilerin aynı işyerinde çalışmaya devam ettikçe ücretlerinin nispeten arttığını imlemektedir. İlgili literatürün temel tartışma konularından biri olan dil yeterliliği arttıkça Suriyeli işçilerin ücretlerinin de arttığı gözlemlenmektedir.

Bu sonuçlar ışığında Suriyeli işçilerin emek piyasasında ucuz işgücü ihtiyacını karşılamak üzere değerlendirildiği ve imalat sanayinin en kuralsız alanlarından biri olan tekstil sektöründe de Türkiyeli işçilere göre dezavantajlı konumda yer aldığı görülmektedir. Dil yeterliliğinin artmasının ücretler üzerindeki pozitif etkisi, Suriyeli işçilerin Türkiye’de yaşadıkları süre arttıkça ve dil yeterlilikleri geliştikçe ücret açığının düşeceğine işaret etmektedir. Bu durum kamu politikası yapıcıları bakımından Suriyeli işçilerle ilgili atılması gereken adımların başında dil yeterliliğini geliştirecek programların öne çıktığını göstermektedir.

Bu çalışma göçmenlerin emek piyasasına katılımı ve ücret ayrımcılığını araştıran uluslararası literatürden iki noktada ayrılmaktadır. Birincisi sınırlı sayıdaki mülteci araştırması bir kenara ayrılırsa literatürün incelediği olgu gittiği ülkeleri seçme şansına sahip olan ve ağırlıklı olarak ekonomik sebeplerle göç edenlere odaklanmaktadır. Mültecileri inceleyen çalışmaların ise ilgilendiği mülteci nüfusu bu çalışmada yer alan 4 milyon civarındaki Suriyeli sayısına göre çok daha küçük grupların emek piyasasına katılımını incelemektedir. Bu nedenle ekonomi üzerindeki toplam etkileri de, ücret ayrımcılığının sosyal ve iktisadi etkisi de bu çalışmada ele alınan olgunun çok altındadır. Derinlemesine mülakatlarla ilgili kalitatif analiz teknikleri ile ücret ayrımcılığı ve çalışma koşullarına odaklanan çalışmalar olmakla birlikte; bu çalışma Türkiye’deki Suriyelilere ilişkin yapılan çalışmalar arasında tek sektör ve tek bir il için bile olsa kabul edilebilir bir örneklem büyüklüğü ile niceliksel olarak ücret ayrımcılığını ölçen ilk çalışmadır. Çalışmanın bulgularının tüm ülke ve tüm sektörler için genelleştirilmesi veri setinin sınırlılığı nedeniyle mümkün değildir. Bütçe ve zaman kısıtı altında toplanan verilerin analizi bu alandaki politika yapım sürecinde ücret ayrımcılığının önemine işaret etmektedir. Daha kapsamlı veriler toplanarak elde edilecek bulguların bu çalışmanın sınırlılığının aşılmasına katkı sağlayabileceği gibi hem ekonomik hem de sosyal olarak kabul edilemez olan ücret ayrımcılığının boyutlarının anlaşılmasına ve önlenmesi/azaltılması konusunda hayata geçirilmesi gereken politikaların şekillendirilmesinde büyük bir önem taşımaktadır.

Kaynakça

- Akgündüz, Y., Van den Berg, M., & Hassink, W. H. (2015). *The impact of refugee crises on host labor markets: the case of the Syrian refugee crisis in Turkey*. (No. 8841). Institute for the Study of Labor (IZA).
- Antón, J. I., Muñoz de Bustillo, R., & Carrera, M. (2010). From guests to hosts: immigrant-native wage differentials in Spain. *International Journal of Manpower*, 31(6), 645-659.
- Bagir, Y. (2017). Impact of the Syrian Refugee Influx on Turkish Native Workers: An Ethnic Enclave Approach.
- Balkan, B., & Tumen, S. (2016). Immigration and prices: quasi-experimental evidence from Syrian refugees in Turkey. *Journal of Population Economics*, 29(3), 657-686.
- Baxter, J., & Wright, E. O. (2000). The glass ceiling hypothesis: A comparative study of the United States, Sweden, and Australia. *Gender & society*, 14(2), 275-294.
- Birman, D., & Trickett, E. J. (2001). Cultural transitions in first-generation immigrants: Acculturation of Soviet Jewish refugee adolescents and parents. *Journal of cross-cultural psychology*, 32(4), 456-477.
- Blinder, A. S. (1973). Wage discrimination: reduced form and structural estimates. *Journal of Human resources*, 436-455.
- Carnevale, A. P., Fry, R. A., & Lowell, B. L. (2001). Understanding, speaking, reading, writing, and earnings in the immigrant labor market. *American Economic Review*, 91(2), 159-163.
- Ceritoglu, E., Yunculer, H. B. G., Torun, H., & Tumen, S. (2017). The impact of Syrian refugees on natives' labor market outcomes in Turkey: evidence from a quasi-experimental design. *IZA Journal of Labor Policy*, 6(1), 5.
- Chiswick, B. R. (1979). Some data and methodological issues regarding research on the economic progress of immigrants. *RIIES Research Notes*, (2), 137-165.
- Chiswick, B. R., Le, A. T., & Miller, P. W. (2008). How immigrants fare across the earnings distribution in Australia and the United States. *ILR Review*, 61(3), 353-373.
- Cohon Jr, J. D. (1981). Part V: Adjustment: Psychological Adaptation and Dysfunction among Refugees. *International Migration Review*, 15(1-2), 255-275.
- Connor, P. (2010). Explaining the refugee gap: Economic outcomes of refugees versus other immigrants. *Journal of Refugee Studies*, 23(3), 377-397.
- Constant, A., & Massey, D. S. (2005). Labor market segmentation and the earnings of German guestworkers. *Population Research and Policy Review*, 24(5), 489-512.
- Del Caprio, X., & Wagner, M. (2015). The impact of Syrian refugees on the Turkish labour market. *Policy Research Working Paper (7402)*, World Bank, Washington.

- Dustmann, C., & Van Soest, A. (2002). Language and the earnings of immigrants. *ILR Review*, 55(3), 473-492.
- Erol, E., Akyol, A. E., Salman, C., Pınar, E., Gümüşcan, İ., Mısırlı, K. Y., ... & Mutlu, P. (2017). Suriyeli sığınmacıların Türkiye’de emek piyasasına dâhil olma süreçleri ve etkileri: İstanbul tekstil sektörü örneği. *İstanbul: Birleşik Metal-İş Yayınları*.
- Finnan, C. R. (1981). Occupational assimilation of refugees. *International Migration Review*, 15(1-2), 292-309.
- Fortin, N., Lemieux, T., & Torres, J. (2016). Foreign human capital and the earnings gap between immigrants and Canadian-born workers. *Labour Economics*, 41, 104-119.
- Gold, S. J. (2001). Gender, class, and network: social structure and migration patterns among transnational Israelis. *Global Networks*, 1(1), 57-78.
- Hall, M., & Farkas, G. (2008). Does human capital raise earnings for immigrants in the low-skill labor market?. *Demography*, 45(3), 619-639.
- Kibria, N. (2014). Household structure and family ideologies: The dynamics of immigrant economic adaptation among Vietnamese refugees. In *Asian American family life and community* (pp. 27-42). Routledge.
- Kossoudji, S. A. (1988). English language ability and the labor market opportunities of Hispanic and East Asian immigrant men. *Journal of Labor Economics*, 6(2), 205-228.
- Krahn, H., Derwing, T., Mulder, M., & Wilkinson, L. (2000). Educated and underemployed: Refugee integration into the Canadian labour market. *Journal of International Migration and Integration/Revue de l'integration et de la migration internationale*, 1(1), 59-84.
- Lang, G. (2000). *Native-immigrant wage differentials in Germany: assimilation, discrimination, or human capital?* (No. 197). Volkswirtschaftliche Diskussionsreihe, Institut für Volkswirtschaftslehre der Universität Augsburg.
- Mamgain, V., & Collins, K. (2003). Off the boat, now off to work: Refugees in the labour market in Portland, Maine. *Journal of Refugee Studies*, 16(2), 113-146.
- McManus, W., Gould, W., & Welch, F. (1983). Earnings of Hispanic men: The role of English language proficiency. *Journal of Labor Economics*, 1(2), 101-130.
- Nielsen, H. S., Rosholm, M., Smith, N., & Husted, L. (2004). Qualifications, discrimination, or assimilation? An extended framework for analysing immigrant wage gaps. *Empirical Economics*, 29(4), 855-883.
- Oaxaca, R. (1973). Male-female wage differentials in urban labor markets. *International economic review*, 693-709.
- Passel, J. S., & Fix, M. (1994). Myths about immigrants. *Foreign Policy*, (95), 151-160.

- Pendakur, K., & Pendakur, R. (1998). The colour of money: earnings differentials among ethnic groups in Canada. *Canadian Journal of Economics*, 518-548.
- Portes, A., & Stepick, A. (1985). Unwelcome immigrants: The labor market experiences of 1980 (Mariel) Cuban and Haitian refugees in South Florida. *American Sociological Review*, 493-514.
- Potocky-Tripodi, M. (2004). The role of social capital in immigrant and refugee economic adaptation. *Journal of Social Service Research*, 31(1), 59-91.
- Poston Jr, D. L. (1994). Patterns of economic attainment of foreign-born male workers in the United States. *International Migration Review*, 28(3), 478-500.
- Takeda, J. (2000). Psychological and economic adaptation of Iraqi adult male refugees: Implications for social work practice. *Journal of Social Service Research*, 26(3), 1-21.
- Türk İş. (2015). Türk İş Haber Bülteni. Alınan Yer <http://www.turkis.org.tr/dosya/r2cg2OLnvRao.pdf>
- Wahlberg, R. (2008). Differences in Wage Distributions between Natives, Non-Refugees, and Refugees. *rapport nr.: Working Papers in Economics 316*.
- Waxman, P. (2001). The Economic Adjustment of Recently Arrived Bosnian, Afghan and Iraqi Refugees in Sydney, Australia 1. *International migration review*, 35(2), 472-505.
- Zavodny, M. (2003). Race, wages, and assimilation among Cuban immigrants. *Population Research and Policy Review*, 22(3), 201-219.